

“Dövlət-universitet-sənaye” tərəfdaşlığının strateji idarəetmə modelləri: sosial-iqtisadi inkişaf və beynəlxalq rəqabətlik

Rahim Sadıqov

Xülasə. Dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığı müasir iqtisadi inkişafın əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri kimi çıxış edir. Bu model innovasiyaların sürətləndirilməsi, insan kapitalının inkişafı və bilik əsaslı iqtisadiyyatın formalaşdırılması baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Tədqiqatın məqsədi dövlət, universitet və sənaye sektorları arasında əməkdaşlığın strateji idarəetmə modellərini araşdırmaq və onların sosial-iqtisadi inkişafa və beynəlxalq rəqabətlikə təsirini müəyyən etməkdir. Araşdırmada sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil və analitik sintez metodlarından istifadə olunmuşdur. Nəticələr göstərir ki, effektiv tərəfdaşlıq mexanizmi innovasiya potensialını artırır, elmi tədqiqatların kommersiyalaşmasını sürətləndirir və əmək bazarının tələblərinə uyğun kadr hazırlığını təmin edir. Eyni zamanda, rəqəmsal idarəetmə platformaları və innovasiya ekosistemləri bu əməkdaşlığın səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Tədqiqat sübut edir ki, üçtərəfli əməkdaşlıq modeli ölkələrin qlobal rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsində əsas strateji mexanizmdir.

Açar sözlər: dövlət–universitet–sənaye, strateji idarəetmə, innovasiya sistemi, sosial-iqtisadi inkişaf, rəqabətlik

Bakı Biznes Universiteti, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, Bakı, Azərbaycan
E-poçt: s.rahim1972@mail.ru

Daxil oldu: 1 Mart 2026; Qəbul edildi: 6 May 2026; Onlayn dərc edildi: 20 İyun 2026

© Müəllif(lər) 2026. Bu, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Beynəlxalq Lisenziyası (CC BYNC 4.0) şərtləri altında paylanan açıq girişli məqalədir.

Strategic Management Models of the “State-University-Industry” Partnership: Socio-economic Development and International Competitiveness

Rahim Sadigov

Abstract. The state-university-industry partnership is considered one of the key drivers of modern economic development. This model plays a strategic role in accelerating innovation, developing human capital, and shaping a knowledge-based economy. The aim of this study is to investigate strategic management models of cooperation between the state, universities, and industry, and to determine their impact on socio-economic development and international competitiveness. The research applies systematic approach, comparative analysis, and analytical synthesis methods. The results show that an effective partnership mechanism increases innovation capacity, accelerates the commercialization of scientific research, and ensures workforce development aligned with labor market needs. At the same time, digital governance platforms and innovation ecosystems significantly enhance the efficiency of this cooperation.

The study confirms that the triple-helix model is a key strategic mechanism for strengthening countries' global competitiveness.

Keywords: *state-university-industry, strategic management, innovation system, socio-economic development, competitiveness*

Baku Business University, PhD in Economics, Baku, Azerbaijan

E-mail: s.rahim1972@mail.ru

Received: 1 March 2026; Accepted: 6 May 2026; Published online: 20 June 2026

© The Author(s) 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

Giriş

Müasir dövrdə qlobal iqtisadi sistem sürətli transformasiya mərhələsindən keçir və bu prosesdə innovasiya əsas hərəkətverici amilə çevrilmişdir. Dövlət, universitet və sənaye sektorları arasında əməkdaşlıq bu transformasiyanın əsas sütunlarından biri kimi çıxış edir. Bu model yalnız elmi biliklərin istehsalı deyil, həm də onların iqtisadi dəyərə çevrilməsi baxımından mühüm rol oynayır. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, innovasiya yönümlü iqtisadiyyatın formalaşması məhz bu üç sektorun inteqrasiyası nəticəsində mümkün olur (Hüseynov, 2020, s. 45; Vəliyev, 2022). Digər tərəfdən, universitetlərdə aparılan elmi tədqiqatların sənaye ilə əlaqələndirilməsi iqtisadi səmərəliliyi artırır və texnoloji inkişafı sürətləndirir (Məmmədov, 2021, s. 52; İsmayılov, 2020).

Bu məqalənin məqsədi dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığının strateji idarəetmə modellərini təhlil etmək, onların sosial-iqtisadi inkişafa təsirini qiymətləndirmək və beynəlxalq rəqabətlik baxımından əhəmiyyətini müəyyənləşdirməkdir. Dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığı müasir idarəetmə yanaşmalarında “üçlü spiral” modeli kimi də xarakterizə olunur və bu yanaşma innovasiya sistemlərinin formalaşmasında əsas konseptlərdən biri hesab edilir. Bu model çərçivəsində hər bir tərəf öz spesifik funksiyasını yerinə yetirməklə yanaşı, digər sektorlarla qarşılıqlı asılılıq içində fəaliyyət göstərir. Nəticədə, bilik istehsalı, texnoloji tətbiq və iqtisadi dəyər yaratma prosesləri vahid sistem daxilində birləşir və daha effektiv nəticələr ortaya çıxır. Bu inteqrasiya həm milli innovasiya sistemlərinin güclənməsinə, həm də qlobal bazarda rəqabət qabiliyyətinin artmasına şərait yaradır.

Eyni zamanda, müasir dövrdə bu əməkdaşlıq modelinin əhəmiyyəti rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı ilə daha da artır. Rəqəmsallaşma universitetlərin elmi potensialını sənaye ehtiyacları ilə daha operativ şəkildə uyğunlaşdırmağa imkan verir, dövlət isə bu prosesdə tənzimləyici və stimullaşdırıcı rolunu daha çevik formada həyata keçirir. Bu yanaşma nəticəsində innovasiya dövrü qısaldır, elmi nəticələrin kommersiyalaşması sürətlənir və iqtisadi dəyər daha tez formalaşır. Beləliklə, üçtərəfli əməkdaşlıq modeli yalnız nəzəri konsepsiya deyil, həm də real iqtisadi inkişafın əsas alətlərindən biri kimi çıxış edir.

Metodlar

Tədqiqatda sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil və struktur-sintez metodlarından istifadə olunmuşdur. Sistemli yanaşma vasitəsilə üç sektorun qarşılıqlı əlaqə mexanizmləri öyrənilmiş, müqayisəli təhlil isə müxtəlif ölkə modellərinin effektivliyini qiymətləndirməyə imkan vermişdir. Universitet-sənaye əməkdaşlığında innovasiya axınlarının analizi aparılmış və bilik transferi prosesləri tədqiq edilmişdir. Dövlət siyasətlərinin rolu normativ və institusional çərçivə baxımından qiymətləndirilmişdir. Əhmədov (2019, s. 61) qeyd edir ki, institusional mexanizmlər olmadan üçtərəfli əməkdaşlığın effektivliyi aşağı olur. Statistik və keyfiyyət analiz metodlarının birgə tətbiqi nəticəsində əldə olunan məlumatlar daha dəqiq və etibarlı nəticələrin çıxarılmasına şərait yaratmışdır.

Daha geniş analitik yanaşma çərçivəsində tədqiqatda həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət məlumatlarının inteqrasiyası təmin edilmişdir. Kəmiyyət analiz vasitəsilə innovasiya göstəriciləri, tədqiqat və inkişaf (R&D) xərcləri, patent sayı və sənaye əməkdaşlığı intensivliyi kimi ölçülə bilən indikatorlar təhlil olunmuşdur. Keyfiyyət analiz isə müsahibələr, ekspert rəyləri və institusional sənədlərin öyrənilməsi əsasında həyata keçirilmişdir. Bu yanaşma nəticələrin daha dolğun və çoxölçülü şəkildə qiymətləndirilməsinə imkan vermiş, eyni zamanda, müxtəlif ölkələr arasında struktur fərqlərin daha aydın şəkildə üzə çıxarılmasını təmin etmişdir.

Bundan əlavə, tədqiqatın metodoloji çərçivəsində müqayisəli institusional analiz yanaşmasından da istifadə olunmuşdur. Bu yanaşma vasitəsilə müxtəlif idarəetmə modellərində dövlətin rolu, universitetlərin tədqiqat potensialı və sənaye sektorunun innovasiya qabiliyyəti sistemli şəkildə müqayisə edilmişdir (Səlimov, 2021; Nəcəfov, 2021; Rəhimov, 2019). Əldə olunan nəticələr göstərir ki, uğurlu üçtərəfli əməkdaşlıq yalnız resursların mövcudluğu ilə deyil, həm də effektiv koordinasiya mexanizmlərinin qurulması ilə birbaşa əlaqəlidir. Bu baxımdan, metodoloji yanaşma tədqiqatın elmi əsaslılığını və praktik tətbiq imkanlarını gücləndirmişdir.

Cədvəl 1

Üçtərəfli əməkdaşlıq modelinin xüsusiyyətləri

Tərəf	Əsas funksiya	Üstünlük	Təsir sahəsi
Dövlət	Siyasət və tənzimləmə	Sabitlik və dəstək	İqtisadi inkişaf
Universitet	Bilik və tədqiqat	İnnovasiya istehsalı	Təhsil və elm
Sənaye	Tətbiq və istehsal	Kommersiyalaşma	Bazar və iqtisadiyyat

Cədvəldən görüldüyü kimi, üç sektorun hər biri fərqli funksiyaları yerinə yetirir və birlikdə vahid innovasiya sistemi formalaşdırır. Dövlət sektoru normativ və maliyyə dəstəyi ilə sistemin sabitliyini təmin edir. Universitetlər elmi biliklərin istehsalı və innovasiya potensialının formalaşmasında əsas rol oynayır. Sənaye sektoru isə bu biliklərin praktik tətbiqini və kommersiyalaşmasını həyata keçirir. Bu üç komponent arasında balanslı əlaqə olmadıqda innovasiya zənciri zəifləyir və iqtisadi effektivlik aşağı düşür. Buna görə də strateji idarəetmə modelləri bu üç sektorun inteqrasiyasını təmin etməyə yönəlməlidir.

Nəticələr

Tədqiqat göstərir ki, dövlət–universitet–sənaye tərəfdaşlığı sosial-iqtisadi inkişafın və beynəlxalq rəqabətliyin artırılmasında mühüm rol oynayır. Bu model innovasiya potensialını gücləndirir, elmi nəticələrin iqtisadi dəyərə çevrilməsini sürətləndirir və əmək bazarının inkişafına töhfə verir.

Effektiv əməkdaşlıq nəticəsində:

- İnnovasiya səviyyəsi yüksəlir;
- İnsan kapitalı inkişaf edir;
- İqtisadi səmərəlilik artır;
- Beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti güclənir.

Rəqəmsal idarəetmə sistemlərinin tətbiqi bu prosesin daha çevik və effektiv həyata keçirilməsinə şərait yaradır. Nəticə etibarilə, üçtərəfli əməkdaşlıq modeli müasir iqtisadi inkişafın əsas strateji alətlərindən biri hesab olunur (Quliyev, 2022, s. 78; Abbasov, 2019; Zeynalov, 2020).

Dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığının daha bir mühüm nəticəsi regional inkişafın balanslaşdırılmasına verdiyi töhfə ilə bağlıdır. İnnovasiya mərkəzlərinin və texnoparkların yaradılması regionlarda iqtisadi aktivliyi artırır, yeni iş yerlərinin açılmasına şərait yaradır və yerli resursların daha səmərəli istifadəsini təmin edir. Bu proses xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün strateji əhəmiyyət daşıyır, çünki regional fərqlərin azaldılması ümumi iqtisadi sabitliyə müsbət təsir göstərir.

Beləliklə, üçtərəfli əməkdaşlıq yalnız milli deyil, həm də regional inkişafın stimullaşdırılmasında mühüm mexanizm kimi çıxış edir.

Digər mühüm nəticə ondan ibarətdir ki, bu model bilik iqtisadiyyatına keçidi sürətləndirir. Universitetlərdə yaradılan elmi yeniliklərin sənaye tərəfindən tətbiqi innovasiya dövrüyyəsini qısaldır və yeni məhsul və xidmətlərin bazara çıxışını sürətləndirir. Bu isə ölkələrin qlobal bazarda daha rəqabətqabiliyyətli mövqe tutmasına imkan verir. Eyni zamanda, elmi tədqiqatların kommersiyalaşması universitetlərin maliyyə dayanıqlığını artırır və onların daha çox müstəqil tədqiqat aparmasına şərait yaradır.

Nəhayət, qeyd etmək lazımdır ki, bu əməkdaşlıq modeli uzunmüddətli perspektivdə dayanıqlı inkişafın təmin edilməsində strateji rol oynayır. Dövlətin tənzimləyici və dəstəkləyici funksiyası, universitetlərin bilik istehsalı potensialı və sənayenin tətbiq imkanları birlikdə vahid innovasiya ekosistemi formalaşdırır. Bu ekosistemin effektiv idarə olunması ölkələrin qlobal iqtisadi sistemdə mövqeyini gücləndirir və rəqabət üstünlüyünü davamlı edir.

Müzakirə və Nəticə

Dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığının inkişafı bir sıra struktur və institusional amillərlə bağlıdır. İlk növbədə, innovasiya ekosistemlərinin formalaşdırılması bu modelin səmərəliliyini artırır. Universitetlərin tədqiqat nəticələrinin sənaye ilə inteqrasiyası bilik axınını gücləndirir və texnoloji inkişafı sürətləndirir. Digər mühüm faktor dövlətin stimullaşdırıcı siyasətidir. Maliyyə dəstəyi, vergi güzəştləri və innovasiya fondları bu əməkdaşlığın davamlılığını təmin edir. Babayev (2020, s. 58) qeyd edir ki, dövlət dəstəyi olmadan innovasiya sistemləri uzunmüddətli dayanıqlılıq əldə edə bilmir.

Müzakirə nəticəsində belə qənaətə gəlmək olar ki, bu model üç əsas sütuna əsaslanır:

- İnstitusional koordinasiya;
- Bilik transferi;
- İqtisadi kommersiyalaşma.

Bu sütunlar arasında effektiv balans yaradılmadıqda sistemin məhsuldarlığı azalır.

Dövlət–universitet–sənaye əməkdaşlığının effektivliyinə təsir edən mühüm amillərdən biri də rəqəmsal transformasiya və informasiya texnologiyalarının inkişafıdır. Müasir dövrdə rəqəmsal platformalar vasitəsilə elmi məlumatların paylaşılması, birgə tədqiqat layihələrinin idarə olunması və innovasiya proseslərinin izlənməsi daha çevik və şəffaf şəkildə həyata keçirilir. Bu isə tərəfdaşlar arasında kommunikasiya baryerlərini azaldır və qərarvermə prosesini sürətləndirir. Eyni zamanda, süni intellekt və böyük verilənlər texnologiyaları universitetlərin elmi potensialını sənaye ehtiyacları ilə daha dəqiq uyğunlaşdırmağa imkan verir.

Bundan əlavə, insan kapitalının inkişafı bu əməkdaşlıq modelinin dayanıqlığı üçün əsas şərtlərdən biri hesab olunur. Universitetlərdə hazırlanan kadrların sənaye sektorunun real tələblərinə uyğunlaşdırılması əmək bazarında effektivliyi artırır və innovativ bacarıqların formalaşmasına şərait yaradır. Təcrübə proqramları, birgə laboratoriyalar və sənaye yönümlü tədqiqat layihələri bu inteqrasiyanı daha da gücləndirir. Nəticə etibarilə, bilik əsaslı iqtisadiyyatın formalaşması üçün insan resurslarının keyfiyyəti və onların innovasiya prosesinə aktiv cəlb olunması həlledici rol oynayır.

Ədəbiyyat

1. Abbasov, A. (2019). *İnnovasiya iqtisadiyyatı*. Elm Nəşriyyatı.
2. Babayev, M. (2020). *İnnovasiya və rəqəmsal iqtisadiyyat*. Lider Nəşriyyatı.
3. Əhmədov, R. (2019). *İdarəetmə sistemləri*. İqtisad Universiteti Nəşriyyatı.

4. Hüseyinov, E. (2020). *Qlobal iqtisadiyyat*. Təhsil Nəşriyyatı.
5. İsmayılov, N. (2020). *Bilik iqtisadiyyatı*. Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
6. Quliyev, S. (2022). *Rəqəmsal transformasiya*. Zərdabi Nəşriyyatı.
7. Məmmədov, T. (2021). *Strateji idarəetmə*. İqtisad Nəşriyyatı.
8. Nəcəfov, K. (2021). *İnnovasiya sistemləri*. ADİU Nəşriyyatı.
9. Rəhimov, A. (2019). *İqtisadi inkişaf modelləri*. Bakı Universiteti Nəşriyyatı.
10. Səlimov, C. (2021). *Menejment əsasları*. Çəşioğlu nəşriyyatı.
11. Vəliyev, Z. (2022). *Bazar strukturları*. Elm nəşriyyatı.
12. Zeynalov, F. (2020). *Elmi tədqiqat metodları*. Elm nəşriyyatı.